

KVINNEKAMP OG VALGKAMP

Innledning på Oslo RVs skoleringsmøte 30. mai 1983.
Innleder: Liv Finstad.

Flere eks kan bestilles fra
Oslo RVs kontor, tlf. 41 40 32.
Ktr.adr.: Bernt Ankersgt. 6 B
Postadr.: Boks 211, Sentrum, Oslo 1

Pris kr. 10.-.

1. INNLEDNING

a. RVs kvinneprofil skal styrkes

Denne valgkampen er innledet under mottoet om at vi også skal føre en kvinnevalgkamp. Å styrke RVs kvinneprofil er en klar og overordnet målsetting både under og etter valgkampen.

Kvinnepolitikken markeres på to måter. (1) Gjennom kvinne-representasjonen på RV-lista. (2) Gjennom politikken vår. Så langt har det første punktet fått et upåklagelig resultat. Med 4 kvinner blant de 6 første er kvinne-representasjonen tallmessig bunnsolid. Det er det andre punktet som stiller oss overfor de største utfordringene framover - her må målsettingen være at vi gjennom valgkampen får gjennomslag for at RV er høstens "kvinneparti".

b. Hvorfor kvinneprofil?

Det er flere gode grunner til at RVs kvinneprofil må utvikles og styrkes. Innledningsvis skal jeg nevne noen (rekkefølgen skal ikke oppfattes som prioriteringer):

1. En god kvinnevalgkamp i Oslo er forutsetningen for at vi skal klare å øke representasjonen fra 1 til 2 mandater.

Dobling av representasjonen vår er en dristig målsetting, men ikke umulig. Men det er ikke mulig med en halvhjertet valgkampjobbing. Dobling krever noe spesielt, noe ekstraordinært. Det er bl.a. avhengig av at vi klarer å vinne oppslutning i miljøer og blant folk der vi tidligere ikke har hatt et solid fotfeste. Kvinnene peker seg ut som en spesielt viktig gruppe (i tillegg til bl.a. fremmedarbeidere og ungdom). Denne valgkampen skal vi drive med målsettinga å få kvinner som vanligvis ikke stemmer RV til å stemme RV. Vi har et godt utgangspunkt. Kvinnepolitikken - slik den bl.a. har nedfelt seg i RVs valgmanifest - er en god ramme, særlig etter at SV både har sådd tvil om 6-timersdag med full lønnskompensasjon og markert seg som et "pornoparti". At kvinnene er viktig for å sikre RV sterkere oppslutning, er ikke et uttrykk for at vi ser på kvinnene som stemmekveg. Tvert om - for det er av strategisk betydning at nettopp RV har en

sterk kvinneprofil. Det er av strategisk betydning at nett-opp kvinner slutter opp om RV. Dette fører over i neste punkt:

2. Et parti/en valgallianse som har forpliktet seg til å gå i spissen for arbeiderklassens kamp, må innse at kvinnene utgjør en stadig større del av arbeiderklassen. Dette må nedfelle seg i politikk og praksis.

I den revolusjonære bevegelsen har det vært en klar tendens til å skille mellom "arbeiderklassens kamp" og "kvinnekampen", og sistnevnte gode sak er gjerne blitt henvist til en summarisk behandling under "Andre saker". Arbeiderklassens sammensetning og kvinners situasjon tilsier imidlertid at kvinnepolitikken oppprioriteres og blir almenpolitikk i RV/AKP. Å få kvinner med i den revolusjonære bevegelsen har strategisk betydning i kampen for sosialismen. Dette perspektivet må gjennomsyre vårt parlamentariske arbeid. Det betyr ikke minst at vi må ta kvinners situasjon og kvinners krav på alvor.

3. Oslo kommune er landets største kvinnearbeidsplass.

Et valgparti som ikke tar hensyn til dette faktum, overser situasjonen for de tusenvis av kvinner som har Oslo kommune som sin arbeidsgiver og forspiller følgelig mange sjanser til å vinne oppslutning.

4. Økt kvinnedeltakelse i valgkamp og i parlamentariske organer er en utmerket anledning til å fostre oss sjøl og andre kvinner.

Uansett hvor mye suppleråd vi mener at bystyret og andre parlamentariske organer måtte være, gir parlamentarisk arbeid oss muligheten til å studere borgerskapets maktapparat fra innsiden. Dessuten vil dette arbeidet tvinge oss (kvinner) til å utvikle politikken vår, sette oss inn i (nye) saksområder, tvinge oss til å jobbe aktivt med å omsette programpunkter til praktisk politikk, tvinge oss til å ta initiativet og ordet.

c. Kvinneprofilen - ikke bare kvinnenes ansvar.

Diskusjoner i og rundt RV så langt har vist at kvinneprofilen er anerkjent som en av de overordnede perspektivene ved denne valgkampen. Likevel vil jeg ta opp to forhold (som forsåvidt er to sider av samme sak) som irriterer meg grenseløst når det er snakk om RVs kvinneprofil. Det ene er at en del av våre mannlige kamerater - under henvisning til ydmykhet overfor egne manglende kunnskaper på "kvinneområdet" - overlater hele jobben med styrkinga av kvinneprofilen til oss. Dette bunner i en misforstått (men kanskje velmenende) "revolusjonær arbeidsdeling", der det underliggende premiss går ut på at "kvinner kan dette så mye bedre enn oss menn". Jeg er ikke uenig i siste påstand - den som har skoen på vet jo hvor den trykker mest. Men jeg er uenig i at denne arbeidsdelinga skal fritta mannlige RV-aktivister for ansvaret til å bli like framskredne på dette området som mange av dem f.eks. er når det gjelder kampen mot rasismen. Uansett kjønn er det et minimumskrav for RV-aktivister at alle skal kunne elementar kvinnepolitikk på fingrene. Den kvinnepolitiske profilen skal gjennomsyre alles arbeid, ikke bare arbeidet til noen få av oss. Vi skal vise folk at kvinneprofilen er RVs politikk, ikke bare enkelte RV-kvinner. Dette er forutsetningen for at vi kan samle oppslutning ikke bare fordi folk får tillit til enkeltpersoner, men får tillit til RV som valgparti.

Det andre ankepunktet mitt er at en del folk blant og rundt oss tror at det nå "bare" skal drives særegen kvinnekamp (begrenset til daghjem, porno osv.) i bystyret. Selv om kvinnepolitikken og hensynet til kvinners livssituasjon skal gjennomsyre arbeidet vårt, betyr ikke det at vi ikke skal jobbe med andre saker. Vi skal også jobbe med reguleringsaker, trafikkspørsmål, bruke talerstolen i bystyret til å slåss for sosialismens nødvendighet. (Min parole er: Kvinner kan alt - og det vi ikke kan skal vi sannelig lære oss). Forøvrig er det heller ingen dårlig målsetting å la kvinnepolitikken gjennomsyre RVs almenpolitikk. Som det het i et feministdokument fra begynnelsen av 70-åra der leveregler for gode kvinneaktivister ble konkretisert: "Ta ordet, pek på den klare og tydelige sammenhengen mellom enhver sak og kvinnesaken".

d. Denne innledningen

Et "skoleringsmøte" gir uunngåelige assosiasjoner i retning av at det nå skal presenteres et ferdig, grundig opplegg som belyser den hele og fulle sannhet om kvinners stilling i Oslo, et opplegg som presenterer en helstøpt analyse av bystyrepartiernes ord og gjerninger om kvinners krav og i tillegg forteller hvordan RV har tenkt å jobbe i kommende periode. Dette er imidlertid en stor oppgave, og den må flere av oss sammen om å løse. På dette stadium skal jeg ta for meg følgende punkter:

1. Presentere sentrale fakta om kvinners stilling i Oslo.

Kunnskap om byen er uunnverlig dersom vi skal legge opp til en (kvinne)politikk i overensstemmelse med virkelighetens krav. Jeg skal prøve å gi et riss av kvinners livssituasjon, og forøvrig henviser til materiale som er nyttig utgangspunkt for videre (selv)studier.

2. Si noe om bystyrepartiernes forhold til kvinnepolitikken.

Dette punktet krever egentlig at en gjennomgår både bystyrets diskusjoner og vedtak og også de enkelte partienes programdokumenter. Dette har jeg ikke hatt tid til å gjøre, men oppgaven bør løses i forbindelse med "hvitboka" som Oslo RV skal gi ut om arbeidet i siste bystyreperiode. I denne omgang skal jeg begrense meg til å ta opp "Likestillingsmeldingen" for Oslo kommune, en melding som ble behandlet i bystyret i februar i år. Selv om den ikke gir noe uttømmende bilde av ulike partiers syn på kvinners krav, gir den i det minste en del retningslinjer for å vurdere partienes arbeid. Likestillingsmeldingen gjaldt først og fremst Oslo kommunes ansvar som arbeidsgiver.

3. Legge fram noen synspunkter på hvordan parlamentariske posisjoner kan brukes for å styrke både kvinnekampen og den revolusjonære bevegelsens innflytelse blant kvinner.

Her skal jeg også ta opp hvordan dette ikke bare er et spørsmål om gode saker, men også om organiseringen av arbeidet. På dette punktet stiller jeg i denne omgang flere spørsmål enn jeg gir svar.

2. KVINNERS LIVSSITUASJON (I OSLO)

a. Befolknings sammensetning, alder, sivil status i Oslo.

Pr. 31.12.80 bodde det 452 023 personer i Oslo. Siden 1970 har folketallet i Oslo vært jevnt synkende. I motsetning til landet som helhet der kvinner og menn utgjør omtrent like store grupper (50,5 % kvinner og 49,5 % menn), har Oslo et lite kvinneoverskudd. 53,6 % av byens befolkning er kvinner, og 46,4 % er følgelig menn. Kvinneoverskuddet er først og fremst et uttrykk for at kvinner lever lengre enn menn, og kvinneoverskuddet blir særlig merkbart i aldersgruppene over 50 år. Imidlertid har også aldersgruppa 20-29 år et kvinneoverskudd.

Aldersmessig kjennetegnes Oslo av at en stor gruppe innbyggere (ca. 61 500) er over 70 år. I denne gruppa er ca. 40 000 kvinner. Byen har forøvrig ca. 67 000 barn mellom 0-9 år, og ca. 49 000 i alderen 10-19 år. I begge disse to sistnevnte gruppene er kjønnsfordelingen tilnærmet lik. (Tallene hentet fra Statistisk Årbok for Oslo 1982, tabell 2.10.)

Når det gjelder sivil status, utgjøres den største gruppa i Oslo av kategorien enslige kvinner (79 539 i 1980). Denne gruppa viser en svakt økende tendens fra midten av 70-åra og inn i 80 åra. Antallsmessig er gruppa enslige menn noe mindre (50 525 i 1980), men også denne gruppa viser samme svakt stigende tendens som de enslige kvinnene. Ektepar med barn kommer på 3. plass (50 775 i 1980), men har i 70-åra hatt avtagende tendens. På 4. plass ektepar uten barn (44 867 i 1980), deretter mødre med barn (15 096 i 1980) og fedre med barn (2696). De to sistnevnte gruppene har i de siste åra hatt en svakt stigende tendens.

Tallene viser at den tradisjonelle kjernefamilien med mor, far og barn ikke står spesielt sterkt i Oslo. Færre og færre lever i en slik situasjon, jfr. bl.a. stigende skilsmissetall ikke minst i Oslo. Av 222 291 husholdninger i Oslo i 1980, var det hele 46 % som bare beste av 1 person. (Statistisk Årbok for Oslo 1982, tabell 2.12.)

b. Kvinners arbeid, lønn, utdanning.

Fram til 1960 viste kvinnenenes yrkesdeltakelse en fallende tendens, men fra dette tidspunktet har den steget jevnt. Dette gjelder for landet som helhet. Imidlertid er yrkesdeltakelsen noe ulik for kvinner avhengig av hvilken livssituasjon/sivil status de har. Ugifte kvinner har alltid utgjort en stor andel av yrkesaktive norske kvinner. Kvinner med høy utdanning har også høy yrkesaktivitet. Men også de gifte kvinnenenes yrkesaktivitet øker. Av alle kvinner i Oslo mellom 16-66 år (unntatt skoleelever og pensjonister) hadde gjennomsnittlig 71 % yrkesarbeid i 1979. 65 % av de gifte kvinnene i Oslo hadde yrkesarbeid. Disse tallene for Oslo er noe høyere enn landsgjennomsnittet. (Sosialt utsyn 1980, s. 34.) Bare fra 1972 til 1979 økte tallet på kvinner i inntektsgivende arbeid med 24 %. (Samme kilde, s. 37.) Selv om kvinner fremdeles er løsere tilknyttet arbeidsmarkedet enn menn, er "tendensen nå at kvinner går ut i yrkesaktivitet i økende grad i alle faser av livet". (An-Magridd Jensen i Materialisten nr. 3/81.)

Det er denne utviklingen som ligger til grunn for kritikken mot den revolusjonære bevegelsens (tidligere) påstander om at kvinnene er stengt ute fra den samfunnsmessige produksjonen, og at kapitalismen intet annet heller vil og gjør enn å sende kvinnene tilbake til kjøkkenbenken i mengder. (Se bl.a. Materialisten 1/81 og Gro Hagemanns artikkelserie i Røde Fane.) Det er faktisk mulig at kjønn blir en stadig mindre viktig silingsmekanisme på arbeidsmarkedet, forbigått kanskje av alder, utdanning, helse, nasjonalitet.

Arbeidsmarkedet er imidlertid klart kjønnsdelt. På landsbasis er kvinner overrepresentert i serviceyrker og underrepresentert i industri, transport og anleggsvirksomhet. Yrkesfordelingen i byer med mer enn 100 000 innbyggere viser at 25 % av yrkesaktive kvinner jobber med kontrarbeid, 14 % med sykepleie og annet pleiearbeid, 12 % i rengjøring og annet servicearbeid, 12 % med humanistisk/teknisk/adm. arbeid, 11 % i hotell- og restaurantbransjen, 10 % i industrien, 9 % i pedagogisk arbeid og 7 % med handelsarbeid. ("Kvinner arbeid", s. 46.) Kvinners arbeid er kjennetegnet av lav

fagopplæring, lav status, liten grad av selvstendighet - det er slitsomt, rutinepreget og dårlig betalt.

Jeg har tidligere vært inne på at arbeiderklassen ser ut til å skifte kjønn. Dette er også Ellen Aarnesens poeng i en artikkel i Røde Fane nr. 1-2/83, der hun med utgangspunkt i boka "Klassestruktur og klasseskiller" av Gudmund Hernes m.fl., kan fortelle at 54,7 % av arbeiderklassen er kvinner. Videre at av alle kvinner som går ut i yrkeslivet, havner 47,7 % i arbeiderklassen, mens det samme gjelder bare for 26,8 % av mennene. (Selv om Hernes' bok er blitt kritisert for å foreta en klasseinndeling på diskutabelt grunnlag - se bl.a. Jon Ivar Elstads artikkel i Materialisten nr. 4/82 og oppfølging av debatten i nr. 1/83 - er nok tendensen riktig beskrevet.)

Noe av det mest karakteristiske ved kvinners yrkesarbeid - uansett klassetilhørighet - er deltidsarbeidet. I 1981 var den gjennomsnittlige arbeidstida for yrkesaktive kvinner 29 t. i uka. Litt over 1/4 av kvinnene jobbet 40 t. eller mer (full arbeidsdag i industrien), og litt under 1/4 jobbet mindre enn 20 timer. Deltid er vanligere blant gifte enn blant ugifte kvinner. Det er imidlertid ikke først og fremst kvinner med små barn som jobber deltid, men gifte kvinner med barn over 16 år. Deltid er dessuten vanligere blant kvinner med lavere utdanning, og er mest utbredt innenfor de store kvinneyrkene i varehandel, hotell- og restaurant og i offentlig og privat tjenesteyting - der er vel halvparten av kvinnene deltidarbeidende. (Alle tall tatt fra Gro Hagemanns artikkel i Røde Fane nr. 5/82.) Gro Hagemanns konklusjon er at deltid ikke er uttrykk for en ustabil, midlertidig yrkesaktivitet - men ganske faste og stabile stillinger med noenlunde samme betingelser som vanlige heltidsstillinger. Av kvinnene som jobbet mellom 24 og 35 timer i uka i 1979, hadde 80 % fast ansettelse. For heltidsstillinger var andelen 87 %. Med kortere ukentlig arbeidstid ble imidlertid ansettelsesforholdene mer ustabile. Gro Hagemann peker på deltidens arbeidets dobbeltkarakter. På den ene siden er deltid et uttrykk for kvinners ønske om kortere arbeidstid for å kombinere yrkesaktivitet med omsorgsarbeid. På den andre siden skaper de permanente deltidstillingene et problem for kvinner som vil jobbe heltid, men som er ansatt i faste deltidjobber.

Og jo vanskeligere det blir å få hellsjobb, jo vanskeligere blir det å forsørge seg sjøl - det betyr "en fastfrysing av kvinnenes stilling som tilleggsarbeidskraft, og det sikrer samtidig at vi forblir en marginal gruppe i arbeidslivet, selv om vi i og for seg kan være stabilt yrkesaktive". (s.34.)

For kvinner i lønnsarbeid tjener atskillig mindre enn menn. I 1981 utgjorde Oslokvinnenes inntekt i industrien 81,7 % av mennenes gjennomsnittlige timefortjeneste i industrien - mens landsgjennomsnittet for kvinner i industrien var 83 % (Statistisk Årbok for Oslo, s. 73). Ifølge en utredning om lavtlønsspørsmål med tall fra 1979 (NOU nr. 40-79) tjente hver 5. kvinne i industrien på landsbasis under 70 % av gjennomsnittlig industriarbeiderlønn. I konfeksjonsindustrien gjaldt det 47 % av alle kvinner, blant butikkfunksjonærer i varehandelen 67 % og i hotell- og restaurantbransjen gjaldt det 68 % av kvinnene. Lavt ligger også kontoransatte og rengjøringspersonale i staten og helsearbeidere i kommune og stat.

I likhet med at kvinnenes deltakelse på arbeidsmarkedet har økt etter krigen, har også kvinnene styrket sin posisjon innafor utdanningssystemet. Mye tyder på at den "utdannings-eksplosjonen" kvinner har stått for varsler om enda fastere tilknytning til lønnsarbeidet i åra framover. I 1979 hadde menn noe oftere enn kvinner utdanning utover grunnskolen (68 % av mennene og 61 % av kvinnene hadde slik utdanning), og forskjellen kunne også merkes for utdanning på høyskole- og universitetsnivå (slik utdanning tok 18 % av mennene og 11 % av kvinnene). Menn fikk også noe oftere enn kvinner yrkesopplæring. (Lovekårsundersøkelsen 1980, s. 102/103.) Som arbeidsmarkedet er imidlertid også utdanningssystemet kjønnsdelt. Når det gjelder videregående skoler i Oslo dominerer jentene linjer/fag for helsestell/sosialt arbeid, estetiske fag. (Statistisk Årbok for Oslo, s. 114.) Når det gjelder høyskoler og universitetet i Oslo viser den samme kjønnsdelingen seg - menn dominerer teknisk pregete utdanninger, mens kvinnene er overrepresentert ved pedagogiske høyskoler, sosialhøyskoler, sykepleierskoler. (Samme kilde, s. 119.) Tallene viser en svak utjevneende tendens, men det er langt igjen før kjønn blir et irrelevant kjennetegn ved valg av utdanning.

Noen ord om arbeidsløsheten hører også med i dette bildet av kvinners lønnsarbeid. Tall for utviklingen i 1970 åra viser at kvinnene har hatt (og har) en relativ større arbeidsløshet enn menn. I prosent av arbeidsstyrken er den (registrerte) arbeidsløsheten ca. 2 % for menn og ca. 3 % for kvinner. For begge kjønn er arbeidsløsheten størst i aldersgruppen 16-24 år. (Sosialt Utsyn 1980, s. 45.) Det er også gjort undersøkelser om de som gjennom Arbeidskraftundersøkelsene svarer at de ønsker eller har behov for arbeid, men som ikke har forsøkt å få eller kan ta arbeid umiddelbart. Mens de registrerte arbeidsløse kalles "arbeidssøkere", er den sistnevnte gruppa "mulige arbeidssøkere". Hadde denne gruppa blitt regnet med blant oversikten over arbeidsløse, ville arbeidsløsheten vært dobbelt så stor blant menn og over 5 ganger så stor blant kvinner. Grunnene til at "mulige arbeidssøkere" ikke forsøkte å få arbeid eller ikke kunne ta arbeid umiddelbart, var flere. 53 % svarte at de manglet passende arbeidstilbud. 21 % oppga manglende hjelp til barnepass og like mange av de var opptatt med skolegang, mens 5 % oppga andre grunner. (Samme kilde som over, si. 45.)

c. Den store knipetangsmangvren.

Like sikkert som andelen yrkesaktive kvinner øker, er det at dette ikke har gitt kvinnene særlig avlastning i de private omsorgsoppgavene. Mest av alt kjennetegnes mange kvinners hverdag av et slitsomt dobbeltarbeid. Kvinner står med ett bein i det private omsorgsarbeidet med ansvar for barn, ekte mann, slektninger og med ett bein i lønnsarbeidet. Med ett bein i hver leir står kvinnene utrygt og stinne av dårlig samvittighet. Ansvar for småunger er en effektiv hindring for å gå ut i lønnsarbeid. Tendensen er at jo yngre og flere unger kvinnene har, jo mindre arbeid har de utenfor hjemmet - og omvendt. (Se bl.a. Materialisten nr. 1/81.) Tidsnyttingsundersøkelser gir et svært lite flatterende bilde av arbeidsdelingen i hjemmet. Det er i slike undersøkelser en finner at menn med barn gjennomsnittlig bruker 20 minutter pr. dag til sine barn - mens kvinnene brukte ca. 2 timer. (Se bl.a. oppsummering av Gro Hagemann i Røde Fane nr. 4/82.) I alt bruker kvinner 6 timer pr. dag til såkalt "egenarbeid" (som er det ulønnete arbeidet folk utfører for egen husholdning

eller som gratis hjelp til andre husholdninger), mens menn brukte litt over 2 timer i alt. (Sosialt Utsyn 1980, s. 39/40.) Den utilfredsstillende barnehagedekningen hører også med i dette bildet. Selv om Oslo har den høyeste dekningsprosenten av barnehageplasser for barn under 7 år - 33,9 % av alle barn under 7 år i Oslo hadde plass i barnehage (gjelder ikke bare heldagsplasser, men også halvdags-/kortids-plassering) - betyr altså det at 2/3 ikke hadde tilbud om slik plass. (Samme kilde som over, s. 64.) Knipetangsmanøvrer er altså ingen skrivebordskonstruksjon, men en høyst levende realitet for mange kvinner. Det er på denne bakgrunnen en kan slå fast at det er en "misforståelse å tro at yrkesaktive kvinner frigjøres fra kjøkkenbenken, mens kvinner som mister arbeidet jages tilbake til den. Kvinner er bundet til kjøkkenbenken uansett hva slag tilknytning de har til arbeidsmarkedet, og nettopp denne bindinga er med på å sikre at kvinnene fortsetter å fungere som et B-lag i arbeidslivet". (Gro Hagemann i Røde Fane nr. 4/82, s. 34.)

3. BYSTYREPARTIENE OG "LIKESTILLINGSPOLITIKKEN"

De foregående sidene er ment å skulle gi et grovt riss av kvinners livssituasjon - slik den bl.a. er i Oslo (selv om ikke alle tallene gjelder Oslo spesielt). Selvsagt er det mulig å gå atskillig nærere inn på andre sider ved kvinners liv - sosialt nettverk, helse, forhold osv. Men det lønnete yrkesarbeidet og det ulønnede omsorgsarbeidet - ofte forenet i en uunngåelig knipetangsmanøvrer - er i det minste en viktig ramme når en skal forstå kvinners situasjon. Det er også en slik forståelse det er viktig å bringe med seg når kvinners krav skal kjempes fram i parlamentariske sammenhenger. I Oslo bystyre blir det sjelden snakk om kvinners arbeid eller omsorgsplikter direkte. Men ofte vil det være helt nødvendig å bringe inn disse perspektivene i andre saker - reguleringsaker, der det bl.a. innlemmes eller utelates bygging av daghjem, og helse- og sosialsektoren - der f.eks. nedskjæringer vil ha svært store konsekvenser for kvinners hverdag. Og hvordan vi skal kjempe for det langsiktige - og strategiske kravet - oppløsning av kjernefamilien som økonomisk enhet er en utfordring RV er nødt til å ta seriøst.

I denne omgang skal jeg begrense meg til å se litt nærmere på det offisielle likestillingsarbeidet i Oslo kommune, slik det utøves av Likestillingskomiteen.

a. Likestillingskomiteen.

Et av de utallige kommunale utvalg er Likestillingskomiteen i Oslo kommune. I motsetning til de øvrige kommunale råd/utvalg/nemnder er Likestillingskomiteen en tverrpolitisk komite, dvs. at alle bystyrepartiene er representert der. (De øvrige komiteene er satt sammen etter styrkeforholdet i bystyret, dvs. at de største partiene som regel er forfordelt.) Komiteens formål er å fremme likestilling mellom kjønnene og påse at Oslo kommune som arbeidsgiver praktiserer likestilling på alle sektorer (jfr. Likestillingsloven). Likestillingskomiteen er delvis et besluttsende organ, dels et rådgivende og informativt organ. Det var Likestillingskomiteen som utarbeidet den "Likestillingsmeldingen" som ble forelagt bystyret tidligere i år (16.02.83). Denne meldingen beste delvis av en beskrivelse av situasjonen til de kvinnene som er ansatt i Oslo kommune, og delvis inneholdt den forslag til "likestillingsfremmende tiltak" som bystyret ble invitert til å uttale seg om.

b. Kvinner i Oslo kommune - Likestillingsmeldingen.

Oslo kommune har i alt 40 000 ansatte, og er den største arbeidsplassen i landet. En stor del av den voksne befolkning i Oslo er altså sysselsatt i kommunen. 64 % av de ansatte er kvinner. 43 % av dem har deltidsarbeid. Situasjonen - blant annet den lønnsmessige - for kommunens ansatte kvinner følger imidlertid mønsteret som ble trukket opp tidligere når det gjaldt kvinners yrkessituasjon generelt. De høyere stillingene er f.eks. nesten utelukkende besatt av menn, mens kvinnene klumper seg sammen i lavere lønnstrinn. Av 68 etater er det bare 6 som har kvinnelige ledere. Likestillingsmeldingen mener at kvinners situasjon ikke bare skyldes at de har dårligere utdanning eller større omsorgsansvar enn menn, men også fordi "den meget sterke dominans av menn i leder- og saksbehandlerstillinger ... bevisst eller ubevisst ut fra tradisjonelle kjønnsrollebetraktninger har ... foretrukket menn til stillinger der det også har vært kvalifiserte kvinnelige søkere" (s. 4 i meldingen). Spørreundersøkelsen

til etatene som likestillingsmeldingen bygger på, ga også til svar at enkelte mannsdominerte arbeidsplasser ikke hadde garderobe - dusj - eller toilettforhold som la forholdene til rette for likestilling. Det ble også nevnt (bl.a. fra Brannvesenet) at arbeidsoppgavene var så fysisk og psykisk krevende at kvinner neppe egnet seg til stillingene... Likestillingsmeldingen har forøvrig en summarisk gjennomgang av sentrale sider (kjønns sammensetning, rekruttering, opplæring, organisering av arbeidet, bruk av permisjoner til omsorgsfunksjoner) ved de ulike kommunale etatene.

Oslo kommune har som en offentlig myndighet etter Like stillingslovens § 1 en spesiell plikt til å "legge forholdene til rette for likestilling mellom kjønnene" (s. 6 i meldingen). Når det gjelder situasjonen generelt, konkluderer meldingen med at situasjonen slett ikke er så mørk, men advarer mot at tilbakeslag kan komme særlig i krisetider. På denne bakgrunn vedtok Likestillingskomiteen (mot Fr.p.s stemme) følgende:

1. At det blir foretatt en utredning om kjønnskvalifisering i visse typer stillinger.
2. At det blir utredet om og i tilfelle på hvilken måte Likestillingskomiteen kan gis innsyn og uttalerett i ansettelsessaker i l.tr. 25 og oppover.
3. At det blir presisert at likestillingsaspektet er en del av personalforvaltningen i etaten, og at de tillitsvalgte bør pålegges et medansvar for utformingen av etatens likestillingsarbeid.
4. At det ut fra sentralgitte retningslinjer blir inngått likestillingsavtaler i samtlige etater. Avtalene skal inneholde bestemmelser om ansvaret for likestillingsarbeidet og den praktiske gjennomføringen av det.
5. At etatene pålegges å utarbeide et eget likestillingsprogram der bl.a. retningslinjene for etatenes rekrutteringspolitikk og opplæringspolitikk trekkes opp, og at rapporter og planer hvert år framlegges i form av "Likestillingsmeldinger" for likestillingskomiteen og bystyret (s. 7 i meldingen).

c. Bystyrets vedtak om likestillingspolitikken i Oslo kommune.

- Likestillingsmeldingen beveger seg trygt innenfor den tverrpolitiske enigheten - i allefall gjelder dette for behandlingen i Likestillingsutvalget. I bystyrebehandlingen kunne imidlertid partipolitiske skillelinjer skimtes klarere. H, Kr.F og Fr.p. stemte der for et vedtak som bl.a. foreslår at
- Oslo kommune i samarbeid med de ansattes organisasjoner skal "arbeide for likestilling i alle saker som har med lønn, stillingsplassering" å gjøre.
 - innføre moderat kjønnskvoltering ved ansettelser. Kvoteringen skal dessuten være kjønnsnøytral og "favorisere det kjønn som er i mindretall på en arbeidsplass".
 - at etater/bedrifter i kommunen pålegges å prioritere "det underrepresenterte kjønn" ved videreutdanning o.l.
 - pålegge etatene/bedriftene å bygge ut garderobe/toilettforhold slik at det ikke hindrer ansettelse av kvinner - dette skal det tas hensyn til ved budsjettet for 1984.
 - utforme stillingsannonser slik at kvinner oppmuntres til å søke.
 - at Likestillingskomiteens sammensetning endres fra å være tverrpolitisk til å settes sammen etter bystyrets sammensetning.

Uenigheten i bystyret gjaldt først og fremst hva slags kjønnskvoltering kommunen skal praktisere, og tidspunktet for når ulike tiltak skal settes i verk. Forslaget som samlet bystyreflertallet var altså det mest "moderate" forslaget. DNA fremmet bl.a. forslag om kjønnskvoltering til fordel for kvinner, og dette forslaget fikk også RVs, SVs og Vs stemmer. (Forøvrig har vi allerede sett eksempler på hvordan kjønnsnøytrale kvoteringsregler kan brukes for å prioritere menn på bekostning av kvinner - jfr. skolesjef Riksaasens uttalelser om at menn nå skal ha forrang ved ansettelser i Osloskolen.) DNA, RV, SV og V stemte også for et forslag fra SV om at kommunale etater/bedrifter pålegges å prioritere kvinner ved videreutdanning/lederopplæring. Men DNA og H gjorde felles sak i forslaget om å nedlegge Likestillingskomiteen som tverrpolitisk utvalg - mot SVs, RVs og Vs stemmer ble det vedtatt at komiteen fra neste år skal settes sammen ut fra bystyresammensetningen. Forøvrig stemte Fr.p.

for at hele Likestillingskomiteen bør avskaffes. RV foreslo dessuten et tilleggsforslag om at kommunen ikke skal foreta kvinnediskriminerende tiltak med hensyn til hvem som skal få bli i arbeid eller ikke, dersom kommunen må si opp ansatte eller omplassere folk. Dette forslaget ble oversendt Formannskapet. Samme skjebne fikk SVs forslag om at Oslo kommune i lønnsforhandlinger må legge vekt på å justere opp lavtlønnete kvinneyrker, at skillet mellom funksjonærers og arbeideres arbeidstid oppheves og at "et annet viktig krav er gjennomføringen av 6 timers arbeidsdag for alle", og at kvinners interesser ved utbygging av store boligområder må ivaretas ved at det opprettes brukergrupper der minst halvparten skal være kvinner. (Å bli oversendt Formannskapet betyr at den endelige avgjørelsen tas der - det er der det bestemmes om saken skal tas til etterretning, vedtas eller forkastes.)

Selvsagt kunne RV gjort mye mer ut av bystyrets behandling av Likestillingsmeldinga. Saken kunne bl.a. vært en anledning til offensivt å slåss for 6-timersdagen med full lønnskompensasjon. Men i hvor stor grad RV kan ta initiativet i slike saker er et spørsmål som det ikke kan overlates til bystyregruppa alene å løse - for den har svært mye forskjellig å gjøre. Vi kunne også brukt behandlinga av Likestillingsmeldinga til å gå i spissen for radikal kjønnskvotering - vi kunne brukt anledningen til å presentere RVs syn på kvinners stilling generelt. Hvordan vi kan utnytte parlamentariske posisjoner til å få oppmerksomhet rundt mer enn det som saken snevert gjelder, skal jeg komme tilbake til nedenfor. Ikke minst er nemlig det et kapasitets- og organiseringsspørsmål.

4. HVORDAN BRUKE BYSTYRET TIL Å STYRKE KVINNEKAMPEN OG DEN REVOLUSJONÆRE BEVEGELSENS INNFLYTELSE BLANT KVINNER?

Det er dette spørsmålet vi må finne svaret på. Det umiddelbare problemet både for kvinnekampen og andre saker er at vi ikke klarer å være offensive nok. Å oppfylle målsettinga i overskriften krever nemlig noe helt annet enn bare å avvente sakskartet som til enhver tid måtte komme i bystyret eller andre kommunale utvalg. Interpellasjonene i bystyret har jo nettopp vært brukt av RV til å ta initiativet, og folk har

sett at RV er en pålitelig støttespiller og består av uredde talskvinner og -menn. Og det er først og fremst ved å ta initiativer at vi får markert oss - og markert oss som et alternativ - i forhold til den borgerlige partiflora. Det er den offensive siden ved arbeidet vårt som må styrkes. Vi må ha en plan for hvordan vi skal skape og jobbe fram saker som kan være avslørende, bevisstgjørende, støttende også for kvinnene i Oslo.

Vi har et bra politisk utgangspunkt (jfr. RVs valgmanifest). Og som landsomfattende saker har RV blinket ut to områder som blir særlig viktige i valgkampen (og nødvendigvis også etter valgkampen): 6 timersdagen med full lønnskompensasjon og kampen mot porno.

a. 6 timers dagen med full lønnskompensasjon.

Dette kravet er viktig for alle arbeidstakere. Arbeidsdagene og arbeidsreisene er for lange. Folk sliter for mye. Folk må få mer tid til fritid, fagforeningsarbeid, idrett, samfunnsengasjement - eller hva folk måtte ha lyst til å gjøre. Dette er altså et rent velferdskrav. Men først og fremst er det et kvinnekrav fordi forandringen for kvinnene når dette kravet gjennomføres vil bli størst og viktigst. Det er kvinnene som sliter mest. Naturlig nok er det stor stemning for dette kravet blant kvinner. En undersøkelse fra 1978 viser f.eks. at 2/3 av kvinnene ønsket kortere arbeidstid (under 35 timer), mens det samme bare gjaldt 22 % av mennene. (Sosialt Utsyn 1980, s. 39.) Kvinner ønsker 6 timers dagen.

Vi er ikke for 6 timers dagen med begrunnelsen at kvinner så vil få tid til å gjøre mer arbeid i huset, mer gratis omsorgsarbeid for barn, gamle, syke - slik noen vil. Kravet om 6 timers dagen må vi se i forhold til kvinnes frigjøring fra knipetanga som helhet. Samtidig må vi altså propagandere for at det private omsorgsarbeidet må sosialiseres. Hovedpoenget med kravet er jo at kvinner skal få mer fritid som de/vi kan bruke slik vi sjøl vil - ikke slik omgivelsene tvinger oss til.

Vi krever full lønnskompensasjon fordi det dermed vil bli lettere for svært mange kvinner å ha full jobb og dermed full

lønn, uansett om de har små eller store barn, er enslige eller gifte. Kravet vil gjøre det lettere for kvinner å kunne forsørge seg sjøl. Det er jo en viktig forutsetning for kvinnefrigjøring. Det er kvinneundertrykking å kreve 6 timersdagen uten lønnskompensasjon. For det første oppnår kvinnene i så fall ikke større mulighet til å forsørge seg sjøl. Og folk flest har ikke råd til å gå kanskje 25 % ned i lønn. Hvorfor er det kvinners krav som skal brukes som salderingsposter i kapitalismens regnestykke for størst mulig profitt? Vi må styrke klassehatet også blant kvinnene - da må vi få fram at borgerskapet tydeligvis "har råd" til svært mye annet enn 6 timers dag med lønnskompensasjon, f.eks. investere store penger i utlandet, nedbetale utenlandsgjelda i en fart osv.

Det er RV som må gå i spissen for dette kravet. Vi gjorde det ikke da Likestillingsmeldinga ble behandlet i bystyret. Der fikk SV fritt foreslå 6 timers dagen uten lønnskompensasjon.

b. RV i spissen mot porno (og prostitusjon).

Dette er den andre viktige saken RV har valgt ut. Oslo er en viktig plass for denne kampen. Her har vi mange postordre-firmaer som sprer pornoen til resten av landet, her finnes egne proncbutikker, her finnes redaksjonene til de største mannfolkbladene. Mye porno importeres via Oslo og produseres i Oslo. Forøvrig bør kampen mot pornoen kobles med kampen mot prositusjonen her i byen. Først og fremst fordi vi i Oslo har et stort og blomstrende prostitusjonsmarked, og også fordi porno og prostitusjon næres av det samme kvinnesynet.

I denne kampen har vi et gunstig utgangspunkt, bl.a. sammen liknet med SV. Den ene kjente SV(mann) etter den andre rykker for tida ut i Ny Tid med forsvar for ytringsfriheten og pornoen. Lederen for Oslo SV, Kjetil Paulsen, er en av dem som mener at kvinnebevegelsens kamp mot porno og kravet om strengere håndheving av lovverket er et brudd med grunnleggende demokratiske prinsipper (Ny Tid 25.05.83). Og på den intellektuelle "SV-venstresida" kan en også høre synspunkter om at prostitusjonen - det å selge f.eks. kroppen sin på gata - ikke er verre enn å selge arbeidskrafta på et samleband.

Jeg skal ikke gå inn på dette nærmere, men oppfordre folk til selvstudier på dette området. (Les Bente Volder/Unni Rustad m.fl. "Porno", Hans Nestius' kommende bok "Lyst og last", og min egen bok om "Prostitusjon i Oslo" som alle gir argumenter for kampen mot porno og prostitusjon.

c. Noen eksempler på hvordan RV kan kjempe

Jeg har ingen patentløsning her, og skal i all beskjedenhet bare nevne noen forslag om hvordan RV kan bruke parlamentariske posisjoner for kvinners krav på noen områder.

Porno

Det er vi og ikke Kr.F. som bør gå i spissen for skarp kritikk av Oslo kommunes anerkjennelse (gjennom A/S Sporveisreklame) av Leif Hagens produkter ved å la ham annonsere for bl.a. Aktuell Rapport på offentlige transportmidler. RV undersøker hvor mye kommunen tjener på annonseavtalen, dvs. hvordan kommunens driftsbudsjett holdes oppe av pornopenger. Vi lager bråk i media og i bystyret. Vi bruker anledningen til å fortelle folk hva pornoen står for. (Siste: 30.05. vedtok A/S Sporveisreklame å si opp kontraktene med Hagen, vi fikk alstå ikke utnyttet denne situasjonen. Med det går nok flere tog.)

Prostitusjon

Foran den årlige debatten i bystyret om skjenkebevillinger lager RV undersøkelser på Regnbuen (byens kanskje mest kjente innendørs prostitusjonssted), utstyrer noen av oss med et mandat om å få konkrete beviser for virksomheten, slenger håndfaste fakta på bordet under bystyredebatten og krever at Regnbuen skal miste bevillingen.

Kvinner inn i utradisjonelle mannsyrker i Oslo kommune

Brannvesenet er etter det vi vet svært lite lystne på å ansette kvinner. I samarbeid med en eller flere jenter som har lyst på jobb i Brannvesenet går RV i spissen for å fremme kravet om stillingsmessig likestilling i Oslo kommune - vi setter søkelyset på det kjønnsdelte arbeidsmarkedet og dermed på kvinners håpløse lønns plassering, vi får fram holdninger til kvinners yrkesaktivitet som skarpt må bekjempes osv.

Kvinner inn i forsvaret

En gruppe kvinner i bydel X søker kollektivt om grunnkurs for kvinnelig reservepersonell, RV støtter opp ved å interpellere i bystyret om hvordan Oslo kommune vil legge forholdene til rette for at også kvinner kan få militær opplæring, bruker anledningen til å markedsføre RVs fredspolitikkk osv. Oslo kommune kan f.eks. ha et spesielt ansvar når det gjelder rett til permisjon med lønn under rekruttjeneste - undersøke evt. forskjellsbehandling mellom kvinner og menn her.

TIL SLUTT

I denne innledningen har jeg ikke bare snakket om valgkampen, men også om tida etter valget. Jeg tror det er svært viktig at vi går inn i denne valgkampen med et langsiktig perspektiv - for RVs kvinneprofil skal ikke bare synes med to års mellomrom, men bli en del av RVs almenpolitikk i åra framover. Og denne profilen må bygges opp. Vi må ta utgangspunkt i kvinners situasjon her i byen, være lydhøre for kvinners krav og behov, vise i praksis at vi er til å stole på også for kvinner. I valgkampen må vi markere oss i miljøer, i foreninger/organisasjoner, på arbeidsplasser der det finnes mange kvinner. Det trengs massevis av kvinneaktivister som kan få andre til å forstå at RV er høstens "kvinneparti". For denne jobben kan ikke kvinnene i RVs listetopp gjøre alene.

Henvisninger til nyttig materiale

- Gro Hagemanns artikkelserie i Røde Fane nr. 8/81, 1/82, 4/82, 5/82, 1/2-83.
- Materialisten nr. 1/81, 3/81 og 1/82.
- Statistisk Årbok for Oslo 1982.
- Sosialt utsyn 1980.
- NOU 1980:52 "Valg av arbeidstid".
- NOS B 242 1980: "Kvinnerns arbeid".
- NOS B 320: "Levekårsundersøkelsen 1980".
- Bente Volder/Unni Rustad m.fl. "Porno".
- Liv Finstad m.fl.: "Prositusjon i Oslo".
- Hans Nestius: "Lyst og last".
- Ellen Aanesen i Røde Fane nr. 1/83.
- Likestillingsmelding for Oslo kommune, Oslo bystyre 16.02.83.